

PREKLAD PIESNÍ V AUDIOVIZUÁLNYCH DIELACH

Valentína Gardošíková

*Valentína Gardošíková sa narodila v Košiciach a je absolventkou Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo, študijného programu anglický jazyk a kultúra – nemecký jazyk a kultúra. Za diplomovú prácu s názvom *Preklad piesní v audiovizuálnych dielach* jej udelili Cenu rektora za vynikajúcu diplomovú prácu v odbore preklad a tlmočenie. Je speváčka so záľubou v jazykoch a práci s nimi, a preto sa rozhodla preskúmať hudobno-prekladateľskú problematiku. V budúcnosti by sa rada venovala spevu, prekladu piesní vo filmoch, ako aj titulkovaniu filmov.*

ÚVOD

Dôvodom výberu témy príspevku o preklade filmových piesní je autorkina celoživotná láska k hudbe, ktorú sa snažila nájsť aj v oblasti prekladu. Toto rozhodnutie podporila taktiež skutočnosť, že táto oblasť audiovizuálneho prekladu je na Slovensku málo prebádaná. Práca sa tak úspešne stala prvým detailným rozborom tohto typu prekladu využívajúcim teóriu hudobných vlastností piesne v našom kultúrnom priestore.

V diplomovej práci sme skúmali tri piesne z animovaného muzikálu *Ladové kráľovstvo 2* (preložila Mírka Brezovská), a to ich originálne anglické verzie a slovenské preklady. V tomto príspevku sme sa rozhodli túto problematiku priblížiť na piesni s názvom *Kto je čí*, ktorá predstavuje úvodnú skladbu k filmu, čím otvára jeho príbeh. Pieseň je svojím rozsahom z vybraných piesní najkratšia.

Primárnou úlohou štúdie bolo posúdiť výsledný efekt prekladov piesne v spomínanom muzikáli z hudobného hľadiska. To znamená: preskúmať hudobné vlastnosti prekladov piesne podľa teórie „princípu päťboja“ od Petera Lowa s cieľom zistiť, či preložená pieseň spĺňa základnú charakteristiku piesne, t. j. či sa dá zaspievať bez ťažkostí. Kvalita zaspievanej piesne závisí totiž od kvality jej prekladu.

1 ŠPECIFIKÁ PIESNE V AUDIOVIZUÁLNO M PREKLAD E

1.1 Peter Low a princíp päťboja

Teória Petera Lowa (2003) s názvom „princíp päťboja“ je založená na teórii skoposu, ktorej autorom je známy jazykovedec a translatológ Hans Vermeer. „Skopos“ je slovo gréckeho pôvodu a znamená „účel“ alebo „zámer“, pričom v translológii sa jeho použitie vzťahuje na konečný účel prekladu (Du, 2012). V teórii P. Lowa sa pojem „skopos“ spája s vytvorením spievateľného prekladu, ktorý musí zodpovedať už existujúcej hudbe a jej vlastnostiam, ako sú rytmus, hodnoty nôt, frázovanie a prízvuky. Prekladateľ musí teda rešpektovať originál, zatiaľ čo sa usiluje o zachovanie významu originálneho textu piesne. Jadro teórie tvorí vyváženosť piatich rozdielnych kritérií, ktorými sú rytmus, rým, prirodzenosť, zmysel a spievateľnosť. Autor však zdôrazňuje, že pri preklade piesní by sa prekladateľ nemal riadiť *a priori* definíciou prekladu, ktorá stavia jedno kritérium nad druhé. Naopak tvrdí, že čím viac je práca prekladateľa flexibilná, tým má preklad väčšiu šancu na úspech (Low, 2005).

H. Vermeer (Low, *ibid.*) upozorňuje na to, že konečný účel textu určuje jeho metódu prekladu, t. j. či sa má pôvodný text preložiť, alebo ostať v originálnom znení, či sa má parafrázovať, alebo či je ho nutné kompletne prerobiť. V prípade prekladu piesní P. Low odporúča siahnuť po parafrázovaní, keďže výsledný preklad musí byť spievateľný a predovšetkým ladiť s už existujúcou originálnou hudbou (*ibid.*). Okrem iného by mal prekladateľ dostatočne rozumieť kultúre cieľového publika, aby dokázal vytvoriť verziu piesne, ktorá by pre neho bola zrozumiteľná. Napokon sú to práve cieľoví diváci, ktorým je pieseň určená (*ibid.*).

P. Low sa na preklad piesní pozerá z funkčného hľadiska, keď prezentuje „[...] flexibilný a pragmatický prístup ku všetkým týmto záležitostiam, pričom venuje osobitú pozornosť celkovému efektu preloženej piesne, ktorý by mal vyvolať ilúziu, že pôvodná hudba bola skutočne vymyslená pre cieľový text piesne“ (Mateo, 2012, s. 120). Z citovaného vyplýva, že spomínaná ilúzia je zárukou úspešného prekladu. Ide o to, že pôvodná hudba sa nemení v procese prekladu, a preto sa jej prekladaný text piesne musí prispôbiť. Princíp päťboja teda zahŕňa analýzu piatich vlastností takéhoto hudobného prekladu, pričom najväčšiu pozornosť venuje otázke, či sa dá konečný preklad zaspievať. P. Low je toho názoru, že „tvorba spievateľného prekladu piesní je náročná úloha, a to najmä preto, že cieľový text musí byť kompatibilný s už existujúcou hudbou“ (2003, s. 87). Okrem toho prekladateľovi radí, aby sa nebál robiť kompromisy, čím udrží vyššie uvedené vlastnosti v rovnováhe a zároveň vytvorí úspešný preklad (*ibid.*). Je nevyhnutné vnímať

preklad piesní ako flexibilný proces, v ktorom sa žiadne z hudobných kritérií nepovažuje za dôležitejšie ako to druhé.

V závislosti od typu prekladu – či ide o preklad piesní v animovanom filme, alebo v divadle – sa môžu prekladateľské stratégie výrazne líšiť. Prekladateľova práca na preklade piesní animovaného filmu je obmedzovaná fixnou vizuálnou zložkou, t. j. nemenným obrazom. V tomto prípade je parafrázovanie najbežnejšou prekladateľskou stratégiou, a to najmä pri dabingu, kde sa preklad musí riadiť pohybmi pier postáv a hudbou v pozadí. Pri titulkovaní je najlepším spôsobom priamy preklad významu pôvodnej piesne. Aj keď konečný účel audiovizuálneho prekladu piesne nemusí spočívať vo vytvorení jej spievateľnej verzie, prekladateľ by mal stále brať do úvahy vlastnosti originálneho textu, ktorého výsledným zámerom je spievateľnosť za prítomnosti hudby.

1.1.1 Rytmus

Texty piesní sú obvykle sprevádzané hudbou, ktorá má svoj rytmus. Hudba zdrojového textu tento rytmus kontroluje. Z toho dôvodu ho musí prekladateľ najvyšš rešpektovať (Low, 2005). V hudbe znamená rytmus „*vnútorné členenie metrických jednotiek – taktov*“, jednoducho povedané „*striedanie tónov rôznej dĺžky a rozličného prízvuku organizovaného na báze rytmickej a metrickej pulzácie*“ (Droppová, 1998, s. 36). Pod rytmickou pulzáciou tu rozumieme „*sled rovnakých, pravidelne sa opakujúcich úsekov – dôb, ktoré tvoria základ časového priebehu hudby*“, pričom metrická pulzácia označuje „*rytmický pohyb založený na zákonitom striedaní prízvučných a neprízvučných dôb*“ (Droppová, 1998, s. 36). V hudobných prekladoch je dôležité zachovať rytmus piesne, a to najmä v prípade, keď má byť výsledný preklad spievateľný.

Rytmus možno rešpektovať zachovaním rovnakého počtu slabík v preklade, ako je v pôvodnom texte (napr. ak riadok v origináli obsahuje osem slabík, tak riadok v preklade by mal pozostávať takisto z ôsmich slabík) (Low, 2005). Eugen Nida tvrdí, že prekladateľ by sa mal držať tzv. slabičnej význačnosti, ktorá znamená, že „*prízvučné samohlásky alebo dlhé slabiky musia zodpovedať príslušným notám s prízvukom v hudbe*“ (Low, 2008, s. 1 – 2). Aj keď teória princípu päťboja hovorí o nevyhnutnosti rovnakého počtu slabík, jej autor upozorňuje taktiež na možné rozdiely v praxi. Ide o to, že zachovanie rovnakého počtu slabík môže celý proces prekladu skomplikovať, a tým ho sťažiť. A tak pridanie alebo odobranie slabiky na vhodných miestach môže prekladu naopak pomôcť, pričom by to nemalo značne ovplyvniť samotný rytmus. Je však dôležité podotknúť, že akákoľvek zmena by mala byť nepatrná, aby nenarušila melódiu piesne (Low, 2005).

Hoci P. Low zastáva názor, že rytmus piesne má ostať nezmenený, rovnako navrhuje, aby sa prekladateľ mohol rozhodnúť pre malé zmeny v rytme a melódii, ak by to malo pomôcť výslednému prekladu (2008). Tvrdí, že je prijateľnejšie vykonať minimálne zmeny v melódii, ako by sa mala vytratiť podstatná časť významu či narušiť prirodzený slovosled (Low, 2005). Počet slabík a melódiu teda možno pozmeniť, ak si to preklad vyslovene žiada. To však len v prípade, že to dovoľuje situácia a prekladateľ musí uprednostniť inú vlastnosť piesne na úkor tejto.

1.1.2 Rým

Rým je jednou z foriem jazykových hier, ktorá má v súčasnosti využitie nielen v poézii, ale aj v piesňových textoch. V závislosti od rôznych národných verzifikácií existuje mnoho rozličných definícií rýmu, avšak ich spoločným menovateľom je fakt, že rým vždy pomenúva „zvukovú zhodu dvoch alebo viacerých slov na istých bodoch veršov, najčastejšie na ich koncoch.“ (Slavonica.sk). Je dôležité podotknúť, že rozsah a kvalita tejto zhody sa v každej národnej poézii líši. Dôkazom toho je aj rozdielnosť v určovaní rýmov v anglickom a slovenskom jazyku. Rým teda označuje zvukovú podobnosť slov, ktoré obsahujú podobné samohlásky alebo podobné slabiky na konci veršov, ktoré tvoria básň alebo pieseň (ibid.) Zväčša vytvárajú príbuzný zvuk slov s rovnakou hlavnou samohláskou, na ktorej sa nachádza podobný prízvuk.

Rým sa považuje za jeden z najdôležitejších aspektov textu piesne. Je však zaujímavé, že figuruje mnohokrát ako dôvod, pre ktorý sa preklad piesní odmieta. Prekladateľ by mu nemal pripísať príliš veľkú úlohu, pretože práve to vedie často k zániku ostatných hudobných vlastností textu. Teória princípu päťboja pripúšťa, že niekedy funguje proces prekladu lepšie bez dodržania rýmovej schémy zdrojového textu. To je však možné len vtedy, ak to významne neovplyvní cieľový text, ale v ostatných prípadoch to nemožno ignorovať bez toho, aby nebol ovplyvnený samotný účel textu. P. Low tvrdí, že príliš precízne sledovanie rýmu si môže vyžiadať vysokú cenu: „Rým na konci verša hrá takú rolu pri formovaní celého tohto verša, že chvost vrtí vskutku psom“ (2005, s. 198). Autor taktiež uvádza, že ak je konečný preklad spievateľný, tak sa nemusí rýmovať, i keď to teória preferuje (ibid.). Avšak spôsob prekladu piesne by mal prekladateľ zvoliť vždy podľa účelu konkrétneho prekladu. To znamená, že ak je hlavná funkcia prekladu jeho spievateľnosť, je nutné zachovať určité vlastnosti pôvodnej piesne (Low, 2008). P. Low jednako navrhuje, aby sa rým v hudobných prekladoch posudzoval flexibilne, a zároveň aby jeho použitie nebolo príliš striktné (napr. nedokonalý rým je prijateľnejší ako strata významu za cenu rýmu) (2005).

Poznáme mnoho spôsobov, ako klasifikovať rýmy, či už ide o anglický alebo slovenský jazyk. Keďže ide o podobnosť rýmov v oboch jazykových verziách piesne, pokladáme za dôležité hodnotiť túto zvukovú zhodu na základe podobných klasifikačných kritérií, a teda preskúmať rýmy na základe nasledovnej typológie rýmov (Poetic.artmama.sk):

- a) združený – „spája dva a dva susedné verše podľa schémy **aa, bb, cc, dd**“;
- b) striedavý – „spája vždy dva nepárne a dva párne verše strofy podľa schémy **a b a b**“;
- c) obkročný – „spája prvý verš so štvrtým a druhý s tretím podľa schémy **a b b a**“;
- d) prerývaný – „spája iba párne verše podľa schémy **a b c b**, ostatné sa nerýmujú“;
- e) postupný – „spája prvý verš so štvrtým, druhý s piatym, tretí so šiestym, podľa schémy **a b c a b c**“.

Existujú však piesne, respektíve básne, ktoré nemajú pevnú a viazanú stavbu verša, a preto sú napísané **volným veršom**. Ide o nerýmované piesne, respektíve básne, ktoré však predstavujú pre deti „*experiment, ktorému úplne nerozumejú*.“ (Šudrychová, 2019). Radek Malý opisuje túto skutočnosť vo svojom článku: „*Keď sa opýtate detí, čo je to báseň a ako ju spoznajú, ako prvé vám odpovedia, že sa rýmuje. Pre deti je to hlavné kritérium*“ (ibid.).

1.1.3 Prirodzenosť

Prirodzený preklad môžeme opísať ako text, ktorého čítanie je plynulé a nevyžaduje si žiadnu námahu, a zároveň z neho čitateľ necíti, že je to preklad. V opačnom prípade býva jeho čítanie nepríjemnejšie, čo môže ubrať na jeho kvalite. V hudobných prekladoch je dosiahnutie prirodzenosti textu nevyhnutné, pokiaľ má byť výsledný preklad spievateľný. Je síce povolené „vyhrať sa s textom“ (napr. s jeho rýmami) po umeleckej stránke, avšak treba mať na pamäti, že mnoho z týchto „umeleckých hier“ ovplyvňuje vo výsledku prirodzenosť textu (Low, 2008). Ako príklad uvádzame situáciu, keď prekladateľ sleduje príliš upäto rýmovú schému originálnej piesne, čím dokáže ľahko negatívne ovplyvniť prirodzenosť konečného prekladu. Peter Low tiež spomína, že v angličtine sa rým zvyčajne tvorí napísaním textu v jeho obrátenom slovoslede (ibid.). To však mnohokrát vedie k situácii, že preložené slová skončia v preklade na miestach, kde pôsobia neprirodzené, a často sú aj gramaticky nesprávne. Preto sa radšej odporúča vyhýbať sa takémuto prekladu (ibid.).

Preklad je zväčša obmedzovaný počtom slabík originálneho textu, a to najmä ak má ísť o spievateľný preklad, pri ktorom musí prekladateľ sledovať pozorne rytmus. Okrem toho je podstatné aj dodržanie správneho slovosledu, aby spevák mohol

pieseň bez ťažkostí zaspievať (Low, 2003). V rámci kritéria prirodzenosti je takisto dôležité zväziť výber adekvátnych slov, ktoré by zodpovedali zmyslu danej piesne. V preklade audiovizuálnych diel je totiž možné vykonávať zmeny iba v texte (obraz nemožno meniť), t. j. pracovať sa dá len so slovami, ktoré je nutné náležite prispôbiť cieľovému jazyku a kultúre, aby ostal zachovaný zmysel a význam originálnej piesne. Takisto platí, že vyhotovený preklad musí tvoriť harmóniu s pôvodnou hudbou. Každá z týchto podmienok musí byť v preklade zastúpená v správnej miere, pretože iba tak môže byť výsledný preklad prirodzený (Low, 2008).

Prirodzenosť textu môžeme analyzovať taktiež podľa štýlu jazyka použitého v preklade. Súčasný jazyk sa vníma ako prirodzený. Tvorí ho slovná zásoba, ktorá zodpovedá dnešnej modernej dobe, a preto sa hodnotí používanie archaických a staromódnych výrazov v preklade väčšinou ako nevhodné. Výnimkou sú piesne, ktorých originálny text obsahuje takéto nmoderné výrazy (Low, 2008). Z toho dôvodu, ak chce prekladateľ vytvoriť prirodzený preklad, musí brať do úvahy štýl jazyka, v ktorom je originálny text napísaný. Popritom je nutné, ako sme už spomenuli vyššie, dbať na slovosled. Totiž iba vďaka súhre uvedených faktorov môže vzniknúť preklad piesne, ktorý je prirodzený. P. Low však radí, aby prekladateľ nekopíroval za každú cenu jazykový štýl, slovosled či rýmy originálneho textu, ak nezodpovedajú v cieľovom jazyku hudbe či celkovému štýlu piesne. Je totiž nanajvýš pravdepodobné, že by sa takáto preložená pieseň nedala zaspievať (Low, 2003).

V preklade animovaných rozprávok ide predovšetkým o preklad pre deti, ktoré majú obvykle svoj špecifický štýl reči. Detské zmýšľanie je nekomplikované, a preto jazyk, ktorým rozprávajú, je jednoduchý. Takisto sa na nich vzťahuje osobitá slovná zásoba, ktorá okrem krátkych a jasne zrozumiteľných slov môže zahŕňať aj zdobneniny. Pri preklade piesní takéhoto filmu by mal prekladateľ rešpektovať tieto skutočnosti. Len tak bude konečný preklad pôsobiť pre jeho primárnych divákov, ktorými sú deti, prirodzene.

1.1.4 Zmysel

Princíp päťboja sa zameriava taktiež na zmysel a význam originálneho textu. V hudobnom preklade rozumieme pod pojmom „zmysel“ (ang. „sense“) ducha piesne, ktorý vzbudzuje určitý pocit u divákov a zároveň našepkáva jej význam (Low, 2005). Pri práci na takomto preklade má prekladateľ vcelku voľné ruky na to, aby mohol vykonať isté zmeny v zmysle piesne. Zároveň by však nemal zabúdať na vlastnosti zvuku a význam piesne, ktoré sú rovnako veľmi podstatné. Aby sme však mohli nazvať text prekladom, je potrebné do neho preniesť určitý zmysel pôvodnej piesne (Low, 2008).

P. Low považuje zmysel piesne za jediné kritérium, s ktorým môže prekladateľ akokoľvek flexibilne pracovať, aby vyhovovalo jej účelu (2005). Ďalej uvádza, že sa nemusí prekladať doslovne, pretože je ho možné nájsť v preklade ako celku (ibid.). Takže „určité slovo môže byť nahradené jeho blízkym synonymom, konkrétnejší termín jeho nadradeným všeobecnejším výrazom, a konkrétna metafora inou metaforou s podobným významom v danom kontexte“ (Low, 2005, s. 194). Hoci zmysel nemusí byť dôležitý v iných typoch prekladu, pri audiovizuálnom diele je nevyhnutné, aby bol jeho preklad sémanticky prepojený so zdrojovým textom, pretože sa musí zhodovať s obrazom na obrazovke.

V niektorých piesňach nosí význam najdôležitejšiu správu, ktorá sa má odovzdať publiku. Dojem, respektíve pocit z takejto piesne pomáha vyjadriť jej význam, a preto je dôležité ho chrániť. V piesňach sú nositeľmi významu aj špecifické slová, ktoré sú taktiež kľúčové. Autor tiež zdôrazňuje, že zmysel prekladu treba zvážiť v závislosti od kontextu a účelu prekladu piesne (Low, 2008). Avšak samotný zmysel môžu pozmeniť aj zmeny vo význame. Zmysel a význam piesne sa tak navzájom ovplyvňujú.

V *Ladovom kráľovstve 2* je účelom piesní pokračovať v rozprávaní príbehu, objasniť pozadie postáv a vyjadriť ich pocity či pomôcť divákovi lepšie porozumieť ich rozhodnutiam. Tak ako pri preklade replík, aj pri preklade textov piesní spolupracuje prekladateľ s obrazom na obrazovke. Jeho úloha je v procese prekladu veľmi dôležitá, keďže ako jediný je fixný a sčasti ovláda význam piesní. Z toho dôvodu sa zmena ich významu nepripúšťa, pretože je prakticky nemožná.

Ritva Leppihalmeová (1997) tvrdí, že predpokladom úspešného prekladu je kombinácia viacerých prekladových stratégií, nie iba jednej. Spomínané stratégie sú prevzaté od Teresy Tomaszkiwiczovej, ktorú vo svojej štúdii spomínala Zoë Pettitová (Pettit, 2009). Ide o spôsoby prekladu kultúrno-špecifických položiek, a to doslovný preklad, explikáciu, vynechanie, adaptáciu (ibid.) či adíciu, ktorá pridáva prekladu významové jednotky.

Podľa Z. Pettitovej (2009) doslovný preklad (ang. tiež „*word-for-word translation*“) označuje preklad, ktorý sa v čo najväčšej miere zhoduje s originálom. Je to preklad spôsobom slovo za slovo. Explikácia opisuje situáciu, kedy je kultúrno-špecifická položka alebo výraz parafrázovaný tak, aby mu dokázala porozumieť široká verejnosť (ibid.). Z toho dôvodu sa vníma aj ako parafrázovanie, pretože umožňuje lepšie pochopiť spôsob, akým sa text zmenil v procese prekladu. Akákoľvek parafráza je viac-menej voľný preklad. Vynechanie sa označuje inak aj ako „*výskyt vynechaných jednotiek významu*“ (Mojtová, 2019, s. 25). V rámci adaptácie sa význam pozmení a prispôsobí cieľovému jazyku a kultúre, aby mohol byť preklad zrozumiteľnejší cieľovému publiku (ibid.). Adaptácia teda pretvára pôvodný efekt, a to úplne alebo čiastočne (ibid.).

1.1.5 Spievateľnosť

Spievateľnosť prekladu môže byť pre prekladateľa najnáročnejšou časťou v celom procese prekladu. Znamená to, že preklad má byť vytvorený tak, aby ho dokázal príjemca zaspievať súčasne s hudbou. Je teda dôležité, ak má byť konečný účel prekladu spievateľný, aby sa mohol konečný preložený text piesne predniesť s hudbou, pre ktorú bol vytvorený. P. Low pripomína, že „*spievateľný preklad piesne si vyžaduje kvalitný prednes*“, a text musí fungovať aj ako hovorený text „*dodávaný s rýchlosťou prednesu*“, ale aj ako písaný text, ktorý umožňuje čitateľovi zachytiť jeho význam (Low, 2005, 193).

Pri tvorbe spievateľného prekladu je dôležité dbať na prácu so samohláskami. Dĺžka samohlások musí zodpovedať originálnej melódii, keďže práve dlhé samohlásky tvoria dlhé tóny melódie. Prekladateľ musí počas spájania dlhých a krátkych samohlások myslieť na správnu voľbu slov a zároveň aj na ich možnú spievateľnosť. Niekedy je však nutné nahradiť aj dobre spievateľné slovo iným, vhodnejším slovom z hľadiska významu. Prekladateľ stojí pred obzvlášť zložitou úlohou, pretože si musí zvoliť, ktoré miesta v originálnom texte piesne treba zdôrazniť, t. j. na ktorých je prízvuk, a na základe toho určiť rovnako zdôraznené miesta aj v preklade (Low, 2005). Ďalšími zásadnými vlastnosťami spievateľného prekladu je perfektná výslovnosť a vhodne utvorené rýmy. V niektorých situáciách môžu tieto dve vlastnosti pôsobiť navzájom proti sebe, a preto musí prekladateľ zvážiť ich dôležitosť a vybrať tú dôležitejšiu (napríklad prílišné sústredenie sa na rým môže mať za následok narušenie spievateľnosti prekladu) (Low, 2008).

Avšak väčšina problémov pri tvorbe spievateľného prekladu pramení z použitia spoluhlások. Obzvlášť v angličtine sú slová s veľkým počtom spoluhlások ťažko vysloviteľné, pričom tieto ťažkosti vznikajú najmä pri používaní príliš silných spoluhlások, ktoré nezapadajú do melódie. Z toho dôvodu je dôležité myslieť na adekvátny výber slov a občas je lepšou voľbou uprednostniť dobrú výslovnosť počas spevu pred nepatrnou stratou významu, ktorá piesni ako celku neuškodí. Ak má byť preklad spievateľný a zodpovedať zdrojovému textu, ktorý obsahuje konkrétne slová a tie sú nositeľom významu, je nutné v preklade nájsť vhodné ekvivalenty k týmto slovám, a to s rovnakým významom, na podobných miestach a s rovnakou originálnou melódiou (Low, 2005).

V mnohých televíznych programoch a filmoch môžeme hudbu vnímať najčastejšie na pozadí a nepreloženú. V animovaných filmoch má však odlišný význam, pretože je zväčša podstatnou časťou dejovej línie filmu. Johan Franzon (2012), ktorého teóriu spievateľnosti uvedieme v nasledujúcej podkapitole, tvrdí, že prekladateľ má právo rozhodnúť o tom, či zohľadní kritérium spievateľnosti v procese prekladu, inými slovami, či bude výsledný preklad spievateľný, alebo nie. Záleží na prekladateľovi, ako pristúpi k prekladu – či ho prispôsobí originál-

nej hudbe, alebo ho vytvorí bez ohľadu na originálnu hudbu, alebo nevytvorí žiaden preklad a pieseň nechá odznieť v jej originálnom znení. Avšak v praxi o tom mnohokrát rozhoduje zadávateľ prekladu.

1.2 Teória Johana Franzona

Johan Franzone sa ako jeden z mála teoretikov pričínil o vypracovanie teórie k prekladu piesní. Spievateľnosť preloženej piesne považuje za prvoradé kritérium, ktoré musí byť v procese prekladu dodržané (Franzone, 2014). Dôvodom je predpoklad, že si príjemca prekladu bude chcieť pieseň zaspievať, a tak by mala byť melodická a v harmónii s dejom. Navyše je dôležité, aby znela prirodzene a platí, že úspech jej prekladu sa odzrkadlí v schopnosti príjemcu zaspievať ju. Mohli by sme povedať, že kritérium spievateľnosti je teda nadradené vernosti prekladu, keďže účel akejkoľvek piesne napĺňa práve jej spievateľnosť. Autor ďalej zdôrazňuje, že spievateľnosť je možné dosiahnuť len vtedy, ak bude existovať určitá zhoda medzi textom piesne a hudbou. V nasledujúcej tabuľke (Franzone, 2014, s. 391) uvádzame spomínanú zhodu, ktorá by mala prebehnúť na viacerých úrovniach, aby bol preklad piesne úspešný:

Tabuľka 1: Dosiahnutie spievateľnosti textu podľa J. Franzona

Spievateľnosť textu možno dosiahnuť	zachovaním hudobnej	čo sa v texte prejavuje ako
1. zhodou v prozódii	<i>melódie</i> : hudba ako v notovej osnove; vytvorenie zrozumiteľného textu a prirodzeného spevu	počet slabík, rytmus, intonácia a dôraz, zvuky prirodzené pre spev
2. zhodou v poézii	<i>štruktúry</i> : hudba v prevedení; vytvorenie textu s poetickým nádychom, ktorý zaujme publikum	rým, rozdelenie na slovné spojenia/riadky/slohy, paralelizmus a kontrast, umiestnenie kľúčových slov
3. zhodou na sémanticko-reflexívnej úrovni	<i>výrazovosti</i> : hudba, ktorá nesie svoj význam; vytvorenie textu, ktorý odráža alebo vysvetľuje to, čo hudba „hovorí“	príbeh piesne, osobitá nálada, vyjadrenie postavy, opis (zvukomalebnosť), metafora

1.3 Analýza piesne *Kto je či* z animovaného muzikálu *L'adové kráľovstvo 2*

Pieseň *Kto je či* (angl. *All is found*) je prvou piesňou, ktorá odznie v rozprávke, a teda otvára bránu do príbehu. Dej piesne je prenesený do minulosti, keď kráľ

Agnarr rozpráva svojim dvom ešte malým dcérkam, princeznej Elze a princeznej Anne, príbeh o tom, ako sa stal kráľom. Následne začne kráľovná Iduna uspávať dievčatká spevom, ktorého obsah nám napovedá mnoho tajomstiev. Pieseň má teda charakter uspávanky a jej obsah nám rozpráva o čarovnej rieke s názvom Ahtohallan a jej tajomných vodách, ktoré ukrývajú pravdu o minulosti kráľovstva Adendelle, ako aj o princeznej Elze a jej magických schopnostiach. Pieseň v sebe taktiež ukrýva mnoho skrytých významov, ktoré naznačujú, ako sa bude dej rozprávkou naďalej vyvíjať. Ako príklad uvádzame zopár veršov z piesne: „*where the north wind meets the sea*“ → rieka Ahtohallan sa nachádza na sever cez more, „*dive down deep into her sound*“ → Elza nasleduje tajomný hlas, „*when all is lost, then all is found*“ → Elza musí dočasne obetovať svoj život, aby zistila pravdu o kráľovstve a zároveň objavila samú seba. Je zaujímavá skutočnosť, ako sa slovenská dabingová verzia piesne zhoduje s jej slovenskou otitulkovanou verziou.

1.3.1 Rytmus

Po analýze, respektíve po zrátaní slabík jednotlivých veršov, sme zistili, že originálna verzia piesne obsahuje dohromady 125 slabík, zatiaľ čo jej slovenská dabingová a titulková verzia obsahuje 124 slabík. To znamená, že rozdiel nastal iba v jednej slabike, a teda percentuálne sa tieto dva preklady zhodujú s originálom na 99,2 %. Z výsledkov analýzy nám tak vyplýva, že rytmus originálu bol zväčša zachovaný v oboch prekladoch bez ohľadu na to, či išlo o dabingový preklad, alebo preklad titulkov. Analýzu sme znázornili v tabuľke uvedenej nižšie:

Tabuľka 2: Rytmická analýza originálneho znenia, dabingu a tituliek

Originálne znenie (1)	Slovenský dabing (2)	Slovenské titulky (3)	Počet slabík		
			(1)	(2)	(3)
Where the north wind meets the sea,	Tam, kde vietor severný,	Tam, kde vietor severný,	7	7	7
there's a river full of memory.	s riekou k moriam nesú detské sny.	s riekou k moriam nesú detské sny.	9	9	9
Sleep, my darling, safe and sound	Spi, môj poklad, v bezpečí,	Spi, môj poklad, v bezpečí,	7	7	7
for in this river all is found.	aj rieka pozná, kto je či.	aj rieka pozná, kto je či.	8	8	8
In her waters, deep and true,	V tých vodách jej hlbokých,	V tých vodách jej hlbokých,	7	7	7
lie her answers and a path for you.	ten, kto hľadá, nájde pravdu v nich.	ten, kto hľadá, nájde pravdu v nich.	9	9	9

Originálne znenie (1)	Slovenský dabing (2)	Slovenské titulky (3)	Počet slabík		
			(1)	(2)	(3)
Dive down deep into her sound,	Vnímaj hudbu dôvernú,	Vnímaj hudbu dôvernú,	7	7	7
but not too far or you'll be drowned.	no pozor daj si na hĺbku.	no pozor daj si na hĺbku.	8	8	8
Yes, she will sing to those who'll hear	Viem, rieka spieva všetkým nám	Viem, rieka spieva všetkým nám	8	8	8
and in her song, all magic flows.	a každý tón jej kúzlo má.	a každý tón jej kúzlo má.	8	8	8
But can you brave what you most fear,	S ňou môžeš, ak jej veríš, rástť,	S ňou môžeš, ak jej veríš, rástť,	8	8	8
can you face what the river knows?	svoju tvár v zrkadle nájsť.	svoju tvár v zrkadle nájsť.	8	7	7
Where the north wind meets the sea,	Tam, kde vietor severný	Tam, kde vietor severný	7	7	7
there's a mother full of memory.	fúka nocou pár slov tajomných.	fúka nocou pár slov tajomných.	9	9	9
Come, my darling, homeward bound,	Čo je cenné, to si stráž,	Čo je cenné, to si stráž,	7	7	7
when all is lost, then all is found.	veď vieš, že tu svoj domov máš.	veď vieš, že tu svoj domov máš.	8	8	8
Súčet všetkých slabík:			125	124	124

1.3.2 Rým

Analýzou sme zistili, že obe jazykové verzie piesne (anglický originál, slovenský dabing aj titulky) obsahujú v drvivej väčšine združené rýmy (AABB), a to dokonca na rovnakých miestach v piesni. Výnimkou je v originálnom znení tretia strofa, v ktorej sa nachádzajú striedavé rýmy (ABAB). Mohli by sme povedať, že táto rýmová schéma ovplyvnila do istej miery príslušnú strofu v slovenských prekladoch. V tretej strofe slovenského dabingu a titulkov sa totiž rovnako vyskytla zmena v rýmoch v porovnaní so zvyškom piesne. Síce sa tu nenachádzajú striedavé rýmy ako v origináli, môžeme tu pozorovať neúplnú rýmovú schému (AABB). To znamená, že posledné dva verše tejto schémy ostali zachované (BB), ale prvé dva verše predstavujú asonanciu. Tá sa síce v staršej literatúre označovala ako druh nedokonalého rýmu, avšak v súčasnosti sa za rým nepokladá, a preto tieto dva verše netvoría žiaden rým (AA) (Andričik). So zreteľom na celok sa však podľa nás rýmová schéma originálu a prekladu zhoduje. V nasledujúcej tabuľke uvádzame analýzu rýmov:

Tabuľka 3: Rytmická analýza originálneho znenia, dabingu a tituliek

Originálne znenie		Slovenský dabing/titulky	
Where the north wind meets the sea, there's a river full of memory. Sleep, my darling, safe and sound for in this river all is found.	A A B B	Tam, kde vietor severný, s riekou k moriam nesú detské sny. Spi, môj poklad, v bezpečí, aj rieka pozná, kto je čí.	A A B B
In her waters, deep and true, lie her answers and a path for you. Dive down deep into her sound, but not too far or you'll be drowned.	A A B B	V tých vodách jej hlbokých, ten, kto hľadá, nájde pravdu v nich. Vnímaj hudbu dôvernú, no pozor daj si na hĺbku.	A A B B
Yes, she will sing to those who'll hear and in her song, all magic flows. But can you brave what you most fear, can you face what the river knows?	A B A B	Viem, rieka spieva všetkým nám a každý tón jej kúzlo má. S ňou môžeš, ak jej veríš, rásť, svoju tvár v zrkadle nájsť.	A A B B
Where the north wind meets the sea, there's a mother full of memory. Come, my darling, homeward bound, when all is lost, then all is found.	A A B B	Tam, kde vietor severný fúka nocou pár slov tajomných. Čo je cenné, to si stráž, veď vieš, že tu svoj domov máš.	A A B B

1.3.3 Prirodzenosť

Analýza slovosledov nám odhalila, že z celkového počtu ôsmich viet máme v slovenských prekladoch len jednu vetu, ktorej slovosled znie Slovákov prirodzene, zatiaľ čo anglický originál obsahuje dve vety s takýmto slovosledom. Berúc do úvahy iba slovosled, v priemere by bola prirodzenosť prekladov na 12 % a originálu na 25 %. Avšak tieto výsledky by neboli ani zďaleka presné. Ak chceme totiž zistiť, či znie pieseň naozaj prirodzene, slovosled nemôžeme vnímať ako jediné smerodajné kritérium, pretože v prípade piesní, respektíve básní, je príznakový slovosled bežným javom. Je nevyhnutné preto zobrať do úvahy aj slovnú zásobu textu piesne. Spomínaná časť analýzy prirodzeného slovosledu je znázornená v nasledovnej tabuľke. Písmenom *N* budeme označovať neprírodzený slovosled, písmenom *P* zase prirodzený slovosled.

Tabuľka 4: Analýza prirodzenosti originálu, dabingu a tituliek

Originálne znenie (1)	Slovenský dabing (2)	Slovenské titulky (3)	Slovosled		
			(1)	(2)	(3)
Where the north wind meets the sea, there's a river full of memory.	Tam, kde vietor severný , s riekou k moriam nesú detské sny.	Tam, kde vietor severný , s riekou k moriam nesú detské sny.	N	N	N

Originálne znenie (1)	Slovenský dabing (2)	Slovenské titulky (3)	Slovosled		
			(1)	(2)	(3)
Sleep, my darling, safe and sound for in this river all is found.	Spi, môj poklad, v bezpečí, aj rieka pozná, kto je čí.	Spi, môj poklad, v bezpečí, aj rieka pozná, kto je čí.	N	N	N
In her waters, deep and true, lie her answers and a path for you.	V tých vodách jej hlbokých, ten, kto hľadá, nájde pravdu v nich.	V tých vodách jej hlbokých, ten, kto hľadá, nájde pravdu v nich.	N	N	N
Dive down deep into her sound, but not too far or you'll be drowned.	Vnímaj hudbu dôvernú, no pozor daj si na hĺbku.	Vnímaj hudbu dôvernú, no pozor daj si na hĺbku.	<u>P</u>	<u>N</u>	<u>N</u>
Yes, she will sing to those who'll hear and in her song, all magic flows.	Viem, rieka spieva všetkým nám a každý tón jej kúzlo má.	Viem, rieka spieva všetkým nám a každý tón jej kúzlo má.	N	N	N
But can you brave what you most fear, can you face what the river knows?	S ňou môžeš, ak jej veríš, rást', svoju tvár v zrkadle nájst'.	S ňou môžeš, ak jej veríš, rást', svoju tvár v zrkadle nájst'.	P	<u>N</u>	<u>N</u>
Where the north wind meets the sea, there's a mother full of memory.	Tam, kde vietor severný fúka nocou pár slov tajomných.	Tam, kde vietor severný fúka nocou pár slov tajomných.	N	P	P
Come, my darling, homeward bound, when all is lost, then all is found.	Čo je cenné, to si stráž, veď vieš, že tu svoj domov máš.	Čo je cenné, to si stráž, veď vieš, že tu svoj domov máš.	N	N	N
Súčet P: Súčet N:			2P 6N	1P 7N	1P 7N

Čo sa týka slovnej zásoby slovenského dabingu a tituliek, môžeme pozorovať prevažne hovorové a jednoduché slová, aj keď sa tu vyskytlo slovo „severný“, ktoré môže byť pre detského diváka nezrozumiteľné. Okrem toho sa v piesni nachádza mnoho básnických prostriedkov, keďže ide o istú formu poézie, ktoré dieťa nemusí taktiež pochopiť, ako napríklad personifikácia „rieka spieva všetkým nám“ či „vietor severný fúka nocou pár slov tajomných“. Mohli by sme teda povedať, že ide o básnický jazykový štýl, ktorý môže do piesne vniesť istý pocit neprirodzenosti. Keď sa pozrieme na anglický originál, ten zahŕňa taktiež viac-menej hovorovú a jednoduchú slovnú zásobu, s výnimkou výrazu „north wind“, ktorý môže byť pre dieťa nejasný. Rovnako ako slovenská verzia obsahuje tiež veľa básnických prostriedkov, ako napríklad „a river full of memory“ alebo „in her water, deep and true, lie her answers“, ktoré detský divák nemusí taktiež pochopiť.

Na margo vypovedaného môžeme usúdiť, že anglický originál ovplyvnil slovenský preklad. Prírodnosť, teda neprírodnosť slovosledov v origináli a prekladoch je veľmi podobná. Síce sa anglický originál nevyznačuje až takým prírodným slovosledom, naše uši to nepočujú až do takej miery, ako keď je slovosled neprírodný v slovenčine. To potvrdzuje fakt, že piesne sa nielen píšu, ale aj znejú prírodzenejšie v angličtine ako v slovenčine. Prekladateľ však mnohokrát nemá na výber a musí obetovať prírodnosť slovosledu pred rýmami, ktoré sú v piesňach dôležitejšie, keďže ide v podstate o formu poézie. Mohli by sme však usúdiť, že neprírodný slovosled na úkor zachovania iných dôležitejších vlastností piesne je v spojení s hudbou akceptovateľný. Okrem toho sú obe jazykové verzie pre výber slovnej zásoby podľa nás neutrálnym textom aj pre dospelého, aj pre detského diváka. A hoci môže básnický štýl dieťaťu skomplikovať pochopenie piesne, patrí k poézii, ktorá je piesňam veľmi blízka.

1.3.4 Zmysel

Keďže pieseň *Kto je či* je takpovediac úvodnou piesňou vo filme, začína teda rozprávať príbeh, ktorého pokračovanie necháva otvorené. Z toho dôvodu pôsobí tajomne a v divákovi vyvoláva pocity zvedavosti. Od začiatku piesne sa však pocity z nej nepatrne obmieňajú z dôvodu obmieňajúceho sa deja na obrazovke v oboch jazykových verziách, pričom sú prevažne rovnaké v oboch jazykoch. Výnimkou je pár miest v piesni, kde sa význam zmenil, respektíve sa preklad významovo odklonil, ale nie stále to pozmenilo pocit z piesne. Oboma jazykovými verziami pretrvávajú tajuplný pocit, ktorý v nás vzbudzuje zvedavosť. Pieseň je spievaná ako uspávanka, a teda pociťujeme pri nej pocity pokoja, bezpečia, spokojnosti, lásky, nehy, starostlivosti, ale i únavy. Okrem toho môžeme pociťovať aj vážnosť vypovedaného, výstrahu, obavy či neistotu, ktoré sa spájajú so záhadnou náladou piesne. Rozdiel v zmysle medzi originálom a prekladmi môžeme vnímať v závere piesne, kde nastala určitá významová zmena. Tá obdarila slovenskú verziu múdrosťou, keďže kráľovná Iduna pouča svojím spevom „*čo je cenné, to si stráž*“, čím sa odklonila od originálu, ktorému tento pocit chýba. Obe verzie však končia vyvolávajúci akýsi pocit uistenia. Takže aj napriek malej zmene vo významne slovenského prekladu ostal jeho zmysel zachovaný. Mohli by sme usúdiť, že aj napriek výstrahám, obavám, neistote a vážnosti veci, ktoré ponúka nálada piesne, sa nás kráľovná snaží nepriamo uistiť, respektíve nám naznačiť, že záver príbehu bude pozitívny a všetko skončí dobre. Nasledujúca tabuľka nám ukazuje prekladateľské stratégie použité v preklade, ktoré nám pomohli analyzovať sémantické významy slov v oboch jazykoch:

Tabuľka 5: Analýza prekladateľských stratégií v originálnom znení, dabingu a titulkoch

Originálne znenie	Slovenský dabing	Slovenské titulky	Prekladateľská stratégia
Where the north wind meets the sea, there's a river full of memory.	Tam, kde vietor severný, s riekou k moriam nesú detské sny.	Tam, kde vietor severný, s riekou k moriam nesú detské sny.	adaptácia, adícia
Sleep, my darling, safe and sound for in this river all is found.	Spi, môj poklad, v bezpečí, aj rieka pozná, kto je čí.	Spi, môj poklad, v bezpečí, aj rieka pozná, kto je čí.	doslovný preklad, parafráza
In her waters, deep and true, lie her answers and a path for you.	V tých vodách jej hlbokých, ten, kto hľadá, nájde pravdu v nich.	V tých vodách jej hlbokých, ten, kto hľadá, nájde pravdu v nich.	parafráza
Dive down deep into her sound, but not too far or you'll be drowned.	Vnímaj hudbu dôvernú, no pozor daj si na hĺbku.	Vnímaj hudbu dôvernú, no pozor daj si na hĺbku.	parafráza
Yes, she will sing to those who'll hear and in her song, all magic flows.	Viem, rieka spieva všetkým nám a každý tón jej kúzlo má.	Viem, rieka spieva všetkým nám a každý tón jej kúzlo má.	parafráza
But can you brave what you most fear, can you face what the river knows?	S ňou môžeš, ak jej veríš, rást', svoju tvár v zrkadle nájst'.	S ňou môžeš, ak jej veríš, rást', svoju tvár v zrkadle nájst'.	adaptácia
Where the north wind meets the sea, there's a mother full of memory.	Tam, kde vietor severný fúka nocou pár slov tajomných.	Tam, kde vietor severný fúka nocou pár slov tajomných.	adaptácia
Come, my darling, homeward bound, when all is lost, then all is found.	Čo je cenné, to si stráž, veď vieš, že tu svoj domov máš.	Čo je cenné, to si stráž, veď vieš, že tu svoj domov máš.	adaptácia, adícia

Zistili sme, že adaptácia a parafráza sa v preklade vyskytli štyrikrát, zatiaľ čo adícia bola použitá dvakrát a doslovný preklad raz:

Tabuľka 5.1: Frekvencia výskytu prekladateľských stratégií v dabingu a v titulkoch

Prekladateľská stratégia	Frekvencia výskytu v slovenskom dabingu	Frekvencia výskytu v slovenských titulkoch
adaptácia	4	4
adícia	2	2
doslovný preklad	1	1
parafráza	4	4
vynechanie	0	0

Zmena vo význame nastala teda dvakrát, a to na začiatku a v závere preloženej piesne. Na začiatku sme túto zmenu ako poslucháči nepocítili, avšak v závere sa náš dojem z piesne istým spôsobom pozmenil. Vcelku však môžeme konštatovať, že sa význam originálnej verzie piesne v prekladoch zachoval, a tým pádom aj pocity z nej ostali v prekladoch väčšinou rovnaké.

1.3.5 Spievateľnosť

Z nasledujúcej tabuľky nám vyplýva, že zhoda výskytu dlhých samohlások v jednotlivých verziách je malá, čo je však dané povahou jazykov. V anglickom originálnom znení sa nachádza množstvo dlhých samohlások, zatiaľ čo slovenské verzie obsahujú viac krátkych samohlások a takisto slová, v ktorých sa stretne viacero spoluhlások vedľa seba. Je však dôležité, že sa prekladateľka snažila vložiť dlhé samohlásky do stredu a na záver veršov, kde hlas speváka vynikne v hudbe najviac. Takisto pozorujeme slová s neznelými, ale zvučnými samohláskami ako „hĺbka“, či mnoho dvojhĺások, ktoré síce nie sú samohláskami, avšak v slovenčine ich spev nie je až taký náročný.

Tabuľka 6: Analýza slabík v originálnom znení, dabingu a titulkách

Originálne znenie	Slovenský dabing	Slovenské titulky
Where the <u>n</u> orth wind <u>m</u> eets the <u>s</u> ea.	Tam, kde vietor severný,	Tam, kde vietor severný,
there's a river full of memory.	s riekou k moriam nesú detské sny.	s riekou k moriam nesú detské sny.
<u>S</u> leep, my <u>d</u> arling, <u>s</u> afe and <u>s</u> ound	Spi, môj poklad, v bezpečí,	Spi, môj poklad, v bezpečí,
<u>f</u> or in this river <u>a</u> ll is <u>f</u> ound.	aj rieka pozná, kto je čí.	aj rieka pozná, kto je čí.

Originálne znenie	Slovenský dabing	Slovenské titulky
In her <u>w</u> aters, <u>d</u> eep and <u>t</u> ru <u>e</u> ,	V tých vodách jej hlbokých,	V tých vodách jej hlbokých,
<u>l</u> ie her <u>a</u> nswers and a <u>p</u> ath <u>f</u> or <u>y</u> ou.	ten, kto hľadá, nájde pravdu v nich.	ten, kto hľadá, nájde pravdu v nich.
Dive <u>d</u> own <u>d</u> eep into her <u>s</u> ound,	Vnímaj hudbu dôvernú,	Vnímaj hudbu dôvernú,
but not <u>t</u> oo <u>f</u> ar <u>o</u> r <u>y</u> ou'll <u>b</u> e <u>d</u> rowned.	no pozor daj si na hĺbku.	no pozor daj si na hĺbku.
Yes, <u>s</u> he will sing to <u>t</u> hose <u>w</u> ho'll <u>h</u> ear	Viem, rieka spieva všetkým nám	Viem, rieka spieva všetkým nám
and in her <u>s</u> ong, <u>a</u> ll magic <u>f</u> lows.	a každý tón jej kúzlo má.	a každý tón jej kúzlo má.
But can <u>y</u> ou <u>b</u> rave what <u>y</u> ou <u>m</u> ost <u>f</u> ear,	S ňou môžeš, ak jej veriš, rást,	S ňou môžeš, ak jej veriš, rást,
can <u>y</u> ou <u>f</u> ace what the river <u>k</u> nows?	svoju tvár v zrkadle nájst.	svoju tvár v zrkadle nájst.
Where the <u>n</u> orth wind <u>m</u> eets the <u>s</u> ea,	Tam, kde vietor severný	Tam, kde vietor severný
there's a mother full of memory.	fúka nocou pár slov tajomných.	fúka nocou pár slov tajomných.
Come, my <u>d</u> arling, <u>h</u> omeward <u>b</u> ound,	Čo je cenné, to si stráž,	Čo je cenné, to si stráž,
when <u>a</u> ll is lost, then <u>a</u> ll is <u>f</u> ound.	veď vieš, že tu svoj domov máš.	veď vieš, že tu svoj domov máš.

Náš výskum sa ďalej presunul k už sledovaným kritériám a k ich vplyvu na spievateľnosť piesne, ktorej sa vo svojej teórii venoval aj J. Franzon (2014):

- 1. Zhoda v prozódii:** originál a preklady sa zhodujú v značnej miere v počte slabík, dôraz je vo všetkých verziách na poslednom slove, všetky verzie sa snažia sledovať rovnakú intonáciu a slová v nich sú viac-menej jasne vysloviteľné, text a melódia oboch verzií piesne sú zjednotené.
- 2. Zhoda v poézii:** rovnaké členenie veršov, viet a sloh v origináli aj v prekladoch, rým zväčša zachovaný, básnické prostriedky v origináli aj preklade sú personifikácia, epiteton či metafora, hoci miesto ich výskytu nie je vždy totožné.
- 3. Zhoda na sémanticko-reflexívnej úrovni:** text a melódia piesne sú zjednotené s jej príbehom, respektíve scénou na obrazovke, pričom neprotirečia postavám, tajomnú náladu piesne podporuje tajomná hudba, pieseň odráža neisté a tajomné vnútro hlavnej postavy.

Na základe teórie J. Franzona môžeme teda usúdiť, že aj napriek istým rozdielom medzi originálom a prekladmi nastala zhoda na prozodickej, poetickej

a sémanticko-reflexívnej úrovni, a teda pieseň *Kto je či* môžeme považovať za spievateľnú.

ZÁVER

Zámerom tejto štúdie bolo posúdiť výsledný efekt vybraných piesní z animovaného muzikálu *Ladové kráľovstvo 2* z hudobného hľadiska. Výsledky analýzy potvrdili teóriu zahraničného odborníka Petera Lowa – rytmus, rým, prirodzenosť a zmysel ovplyvnili v značnej miere konečnú spievateľnosť piesne, či už išlo o originál alebo preklad.

Sme presvedčení o tom, že štúdia poslúži ako odrazový mostík pre ďalšie bádanie tejto doposiaľ málo preskúmanej oblasti prekladu na Slovensku. Zároveň si želáme, aby prispela k formovaniu komplexnej teórie prekladu piesní, ktorá našej krajine v mnohých aspektoch chýba. Uvedomujeme si náročnosť a komplexnosť tejto témy, avšak vnímame aj krásu a jedinečnosť tohto typu prekladu, ktorý v sebe spája umelecké, odborné a technické nadanie.

Veríme, že táto štúdia a v nej skúmané postupy z hľadiska hudby môžu pomôcť prekladateľovi piesní lepšie sa orientovať v praxi, t. j. pri preklade piesní, a to najmä v prípade, ak nemá prekladateľ dostatočné hudobné kompetencie, ktoré sú v tejto oblasti prekladu kľúčové. Prekladateľ filmových piesní potrebuje cítiť a poznať hudbu, ale zároveň aj ovládať jazyk a vedieť s ním pracovať. Pretože len tak dokáže odhadnúť recept ako namiešať správne hudobné ingrediencie, aby vznikla uchu lahodiaca pieseň!

PRAMENE

Ladové kráľovstvo II. [DVD disk]. Bratislava: Magic Box Slovakia, s. r. o., 2020.

LITERATÚRA

- ANDRIČÍK, M. *Asonancia*. [online]. [cit: 2021-05-04]. Dostupné na: <http://hyperlexikon.sav.sk/sk/pojem/zobrazit/terminus/a/asonancia>.
- DU, X., 2012. A Brief Introduction of Skopos Theory. [online]. In: *Theory and Practice in Language Studies: Volume 2*. China: Qingdao University of Science and Technology Qingdao. s. 2189-2193. [cit: 2021-03-15]. Dostupné na: https://www.academia.edu/34723103/A_Brief_Introduction_of_Skopos_Theory_A_BRIEF_HISTORY_OF_TRANSLATION_STUDIES_AND_THE_DEFINITION_OF_SKOPOS_THEORY.

- DROPOVÁ, A., 1998. *Elementárna hudobná teória*. [online]. Prešov: Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. s. 104. [cit: 2021-03-15]. Dostupné na: https://www.unipo.sk/public/media/files/docs/pf_katedry/svk/dokument_104_159.pdf.
- FRANZON, J., 2014. Choices in Song Translation: Singability in Print, Subtitles and Sung Performance. [online]. In: *The Translator: Volume 14*, s. 373-399. [cit: 2021-01-17]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/261668226_Choices_in_Song_Translation.
- LOW, P., 2003. *Singable Translations of Songs. Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*. [online]. Volume 11: Issue 2. s. 87-103. [cit: 2021-03-14]. Dostupné na: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0907676X.2003.9961466>.
- LOW, P., 2005. The Pentathlon Approach to Translating Songs. In: Goriée D. L. (ed.). *Song and significance: Virtues and Vices of Vocal Translation*. Amsterdam – New York: Rodopi. s. 185-212. ISBN 978-90-42016-87-3.
- LOW, P., 2008. *Translating Songs that Rhyme. Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*. [online]. Volume 16: Issue 1-2, s. 1-20. [cit: 2021-03-15]. Dostupné na: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13670050802364437#abstractv>.
- MATEO, M., 2012. Music and Translation. In: Yves Gambier and Luc van Doorslaer (eds.). *Handbook of Translation Studies: Volume 3*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. s. 232. ISBN 978-90-27203-33-5.
- MOJTOVÁ, S., 2019. *Postupy a stratégie v preklade textov piesní v audiovizuálnych dielach*. [diplomová práca]. [online]. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského. s. 88. [cit: 2021-02-05]. Dostupné na: <http://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=50FE609ECA3CD9EE5C96AE72399&sseo=CRZP-detail-kniha>.
- PETTIT, Z., 2009. Connecting Cultures: Cultural Transfer in Subtitling and Dubbing. In: Jorge Díaz Cintas (ed.). *New Trends in Audiovisual Translation: Topics in Translation*. Bristol: Multilingual Matters. s. 44–57. ISBN 978-18-47691-54-5.
- Poetic.Artmama.sk *Rýmy*. [online]. Petit Press a.s. © Copyright 1997-2021 [cit: 2021-04-23]. Dostupné na: <https://poetic.artmama.sme.sk/rymy>.
- Slavonica. *Teória rýmu*. [online]. Literárny portál Slavonica @ 2006 - 2021 [cit: 2021-03-16]. Dostupné na: <https://www.slavonica.sk/rozne/1209144046/teoria-rymu/>.
- ŠUDRYCHOVÁ, Š., 2019. *Báseň bez rýmu je pro děti experiment, kterému nerozumí, říká Radek Malý*. [online]. Lidovky.cz © 2021 MAFRA, a.s., [cit: 2021-04-23]. Dostupné na: https://www.lidovky.cz/kultura/basen-bez-rymu-je-pro-deti-experiment-kteremu-nerozumi-rika-radek-maly.A190922_131225_ln_kultura_ssu.

RESUMÉ

The reason for choosing the topic of this article was the author's love for music, which she tried to find in the area of translation. Her choice was supported by the fact that this area of audiovisual translation is little explored in Slovakia.

In this work, the author analyzed three songs from the animated musical *Frozen 2*. The analysis was performed on the basis of a comparative method in the original and target language, in order to compare the original and the translated version of the dubbing and subtitles, taking into account the musical component and its properties according to Peter Low's theory of *the pentathlon principle*. He claims that the rhythm, rhyme, naturalness and sense of the song affect its singability. The results of the analysis confirmed his words. However, the first hypothesis that all versions of the songs are singable was only partially fulfilled, because only two could be sung without difficulty. Nevertheless, the analysis confirmed the second hypothesis that Slovak songs are less natural for singing than English songs due to the nature of Slovak language.

The author believes that the study will serve as a jumping-board for further research into this hitherto little-explored area of translation in Slovakia. At the same time, she hopes to contribute to the formation of a comprehensive theory of song translation, which our country lacks in many respects.

◆◆◆

Mgr. Valentína Gardošíková
Jarná 370/10
053 02 Spišský Hrhov
valentina.gardosikova@gmail.com